

1103 K56

THUCYDIDIS

PLATONIS

LYSIÆ

ORATIONES FUNEBRES.

EPIGRAMMATA.

I.

Hi bello ob patriam gesto, repulére retrorsum
Bellantúm adversos, Marte favente, globos:
Ut sese exeret fortis metuendaque virtus,
Lucrosum lethi nemo refugit iter.
Ut Græci arcerent communem è finibus hostem,
Nec gererent vili colla subacta iugo.
Horum animas Fatum abripuit; sed corpora servat
Composita in charo patria terra sinu.
Nil peccare Deúm est, rectoque agere omnia cursu;
Sed Fati certa est, nec fugienda manus.

II.

Terdecies centum hic certârunt millibus olim
E Peloponneſo bis modo mille viri.

III.

Nos Lacedæmoniis refer híc, peregrine, jacentes,
Exhibito illorum vocibus obsequio.

IV.

Nobilis hoc bustum est (Medi occidere) Megistæ,
Sperchion ad fluvium; sed nec inultus obit.
Qui vates obitum quamvis præsciret adesse,
Spartæ haud sustinuit deseruisse duces.

V.

His, qui ad Thermopylas cadebant,
Sors celebris contigit, fatumque pulchrum.
Ara est tumulus, proavos recordans;
Fit exitium laus. Funereum sed amictum
Hunc nec tempus omnia edens vorabit,
Nec situs, virúm bene qui meruere.
Græciæ laudem incolarum
Ædicula hæc capit.
Testis horum Leonides
Rex Spartæ celebris.
Virtutis hic relinquens
Famam perpetuumque decus.

P E R I C L I S

O R A T I O F U N E B R I S.

A R G U M E N T U M.

E A D E M *hycme, Athenienses patrio instituto publice*
humarunt eos, qui in hoc bello primi mortem obierunt; in
hunc fere modum. Triduo antequam funus efferatur, taber-
na culum faciunt, & sub eo defunctorum ossa proponunt; &
unusquisque suo cadaveri inferias offert, si quas velit. Quum
autem funeris efferendi dies venit, plaustra adducuntur,
que arcas ex cupresso factas ex singulis Tribubus singulas
portant. In his autem insunt ossa singularum Tribuum, ex
quibus singuli sunt. Unus autem lectus stratus fertur inanis,
illorum causa, qui non exstant, & quorum cadavera inter
alia caesorum corpora reperiri suscipique non potuerunt.
Quilibet autem tam de civibus, quam de peregrinis funus
prosequitur: & maiores, que cum illis propinquitatis
vinculo sunt conjuncte, ad sepulchrum adsunt ejulantes. Hoc
autem in publico monumento condunt, quod est in pulcher-
rimis urbis suburbiis. (atque hic semper sepeliunt eos, qui in
bello ceciderunt; illis exceptis, qui in campis Marathonis
obierunt: nam cum illorum virtutem insignem esse judicas-
sent, in illo ipso loco, in quo ceciderunt, sepulchrum etiam
fecerunt.) Postquam autem eos humarunt, vir aliquis ab
2 ipsa civitate delectus, qui & prudentia & dignitate cæteris
præstare videatur, orationem illorum laudibus convenien-
tem super ipsis habet. Postea vero discedunt. Hoc igitur modo
Athenienses suorum in bello cæsorum corpora sepeliunt.
Et toto belli tempore, quoties hoc ipsis accidebat, hoc ritu
utebantur. Pericles autem Xanthippi filius ad hos, qui
primi tunc obierunt, oratione fanebri corroborandos delectus
est:

est: Et postquam tempus permisit, a sepulcro in suggestum, quod excelsum erat, ut quam longissime per circumstantem hominum multitudinem exaudiretur, progressus, hæc verba fecit.

MULTI quidem eorum, qui ex hoc loco verba jam 3
fecerunt, eum laudant, qui hanc orationem *funebrem*
legi, *veterique instituto* addidit; propterea quod eam de
iis, qui in proeliis interfecti sepelirentur, haberi præcla-
rum esset. Mihi vero satis esse videtur, virorum, qui
re ipsa, *factisque* fortes exstiterunt, honores etiam re ipsa
factisque declarari; qualia sunt, quæ publice nunc circa hoc
sepulcrum apparata videtis; nec in uno viro multorum
virtutes periclitari, ut perinde ac ipse dixerit, sive bene,
sive male, ita etiam ei fides habeatur. Difficile enim est
modum in dicendo tenere, *ita ut auditori satisfacias*: in 4
quo vel ipsa veritatis opinio vix stabiliri potest. Nam
auditor, qui rei est gnarus, & qui *defuncto* est benevolus,
fortasse existimabit aliquid parcius declaratum, quam ipse
velit, ac norit; & rei ignarus, nonnulla etiam redundare
putabit, propter invidiam, si quid supra *vires ac ingenium*
suum audiat. Eatenus enim laudes, quæ aliis tribuuntur,
sunt tolerabiles, quatenus unusquisque se quoque aliquid
eorum, quæ audivit, facere posse putat. Sed quum *audi-*
tores exsuperantiæ *virtutis* ipsorum *defunctorum* invident,
tunc vero non credunt, *quæ de illis dicuntur*. Quoniam
autem majores nostri hæc præclare se habere censuerunt,
oportet me quoque legi huic obsequentem operam dare,
ut quam maxime potero uniuscujusque vestrum volun-
tati ac opinioni satisfaciam.

Initium autem a majoribus ducam. Æquum enim est,
simul etiam decorum, in hac laudatione hunc honorem
commemorationis ipsis tribui. Nam regionem istam ii-
dem semper incolentes, succedentibus posteris ad hoc us-
que

que tempus liberam sua virtute tradiderunt. Itaque cum illi laude sunt digni, tum etiam magis patres nostri: nam cum ad ea, quæ a *majoribus* acceperant, tantum imperium, quantum hoc est, quod obtinemus, acquisivissent, id non sine labore nobis, qui heic sumus, præterea
 5 reliquerunt. Majorem vero hujus *imperii* partem nos ipsi, præsertim qui nunc sumus integra & matura ætate, propagavimus; urbemque rebus omnibus, & ad bellum, & ad pacem pertinentibus instructissimam, ac ornatissimam reddidimus. Quorum *majorum* præclara facinora in bellis edita, quibus *hæc* omnia sunt parta, aut si quid nos ipsi, aut patres nostri, bellum a barbaris, aut a Græcis illatum alacriter propulantes fecimus, quia apud vos rerum gnaros prolixiore oratione uti nolo, *hæc* omittam. Sed quibus studiis ad hoc imperium pervenerimus, & quo reipublicæ administrandæ genere, quave disciplina sitauctum, ubi prius hæc declaravero, tunc & ad istorum laudationem accedam: tum quod existimem hanc orationem non indecoram fore institutæ huic laudationi, tum etiam quod universo tam civium, quam peregrinorum cœtui conducere *judicem*, harum *rerum* commemorationem audire.

Nos enim ea reipublicæ administratione utimur, quæ aliarum civitatum leges non æmulatur, imo vero nos ipsi nonnullis potius exemplo sumus, quam alios imitamur. Et nomine quidem Democratia vocatur; propterea quod non ad paucorum, sed ad communem utilitatem administramus.
 6 Omnes vero ex legum præscripto in privatis controversiis fruuntur juris æquabilitate; & pro dignitate, ut quisque aliqua in re excellit, ita etiam, non *quod sit ex aliqua civium* parte potius, quam virtutis gratia, in republica *aliis* antepositur, neque etiam propter paupertatem ac dignitatis obscuritatem, dummodo aliqua in re
 civitati

civitati prodesse possit, arcetur. Liberaliter porro rempublicam administramus, nec per mutuam quotidianarum actionum suspensionem aliis, si quid animi causa agunt, succensentes; neque molestum, licet innoxium, vultu dolorem præferentes. Sed privata negotia *inter nos* sine molestia agentes, ea, quæ ad rempublicam pertinent propter metum non violamus; illis, qui sunt in Magistratu, semper obtemperantes, & legibus, iis potissimum, quæ latæ sunt, ut auxilio sint hominibus injuria affectis, atque adeo illis, quæ licet non sint scriptæ, certam tamen ignominiam afferunt.

Quinetiam laborum crebras remissiones animis nostris invenimus, certaminibus & sacrificiis anniversariis, quæ moribus ac institutis patriis sunt recepta, nos recreantes, & decore privatorum apparatu, cujus quotidiana voluptas dolores excutit. Huc autem, ex omnibus orbis terrarum partibus, omnia propter urbis magnitudinem importantur; acciditque nobis, ut non magis familiariter nostris, quam aliorum etiam mortalium bonis perfruamur.

Quinetiam rerum bellicarum studiis præstantiores sumus nostris adversariis. his urbem omnibus communem exhibemus, nec ullis peregrinorum expulsionibus quemquam unquam a disciplinis aut spectaculis arcemus; quod minime absconditum, si quis ex hostibus viderit, utilitatem percipere doctus: quippe non tam apparatus, & dolis, quam nostræ in rebus gerendis fortitudini, confidimus. Atque in disciplinis, hi quidem *Lacedæmonii* statim ab ineunte ætate virtutem exercitatione laboriosa confectantur. Nos vero, quamvis remisso vitæ genere utamur, nihilotamen secius, ac illi, æqualia pericula subimus. *Hujus autem rei* hoc est argumentum. Neque enim *Lacedæmonii* per se, sed cum omnibus auxiliis nostrum

strum agrum invadunt. Nos vero, *sine externis auxiliis* aliorum agrum invadentes, in alieno cum iis, qui pro laboribus suis decertant, bellum gerentes, victoriam plerumque obtinemus. Nec ullus hostis in nostras copias frequentes adhuc incidit, simul, cum propter nostrum rerum nauticarum studium, tum etiam propter copias, quas, ex nostrorum civium & subjectorum numero collectas, 8 in diversa terrarum loca dimittimus. Quod si uspiam cum aliqua *nostrarum copiarum* particula manus conferuerint; & quum aliquos de nostris superarunt, omnes a se pullos gloriantur, & quum victi fuerunt, se ab universis victos fuisse dicunt. Quamquam si otio potius, quam laborum meditatione, nec legibus magis, quam generosis moribus pericula subire velimus: nobis contingit, ut & ærummnis futuris non defatigemur; & quum in ipsas jam veniremus, non minus audaces simus *in his tolerandis*, quam qui perpetuo se exercent.

Hinc etiam accidit, ut cum in hisce rebus tum etiam in aliis nostra civitas admiratione sit digna. Nam elegantiae quidem studemus; *sed* cum frugalitate, & *sine luxu*: & philosophamur; *sed* sine mollitie. Et divitiis in rerum gerendarum opportunitate potius utimur, quam ad inanem verborum jactationem. neque turpe cuiquam est suam paupertatem fateri: *sed* turpe est, non *conari eam* re ipsa vitare. Et in iisdem *hominibus* simul & privatarum, & publicarum *rerum* cura inest. quinetiam aliis, qui opificiis dant operam, *hoc adest*, ut reipublicæ administrandæ non minus, *quam cæteri*, sint periti. Nos enim soli eum, qui rerum istarum nullam habet notitiam, non otiosum, sed inutilem esse ducimus. Iidem etiam res recte judicamus, & animo concipimus: non existimantes orationem rebus nocere; *sed* potius oratione non prius doceri, quam ad res, quæ sunt gerendæ, exsequen-
das

das accedas, *detrimendo esse ducentes*. Nam hoc quoque præ cæteris eximium habemus, quod & iidem maxime audeamus, & quæ *audemus ac aggredimur, ea maxime* consideremus. quod aliis *obesse solet: nam* imperitia quidem, audaciam; consideratio vero *difficultatum ac periculorum*, cunctationem & *metum* affert. Illi autem jure fortissimi sunt habendi, qui aspera & jucunda manifestissime cognoscunt, nec tamen propterea a periculis adeundis deterrentur. In iis etiam, quæ ad beneficentiam pertinent, a multis discrepamus. nam non accipientes, sed dantes beneficium, amicos nobis comparamus. Is autem, qui dat beneficium, amicus est constantior, ut debitam *sibi gratiam*, in eo tueatur, cui *beneficium* benevolentia causa dedit. Sed qui pro beneficio *accepto gratiam* referre debet, est *in amore* hebetior; quia scit se beneficium non daturum, sed rem debitam persoluturum. Nos etiam soli non magis habita quæstus ratione, quam certâ liberalitate freti, quoslibet magnifice juvamus.

Atque ut rem paucis expediam, dico & totam istam civitatem esse Græciæ magistram, & singulos ejus cives, atque eosdem homines apud nos mihi videri ad plurima rerum genera, & cum maxima gratia, maximaque venustate sese idoneos exhibere. Quod autem hæc, quæ in 10 præsentia dicuntur, non magis verborum inani jactatione, quam rerum veritate nitantur, hæc reipublicæ potentia, quam his studiis paravimus, *facile* indicat. Sola enim *omnium* earum, quæ nunc exstant, famam superans, dato documento cognoscitur; solaque ne hostibus quidem sibi bellum inferentibus indignationem affert, quasi clades accipiant a civitate, quæ minorem & potentiam & dignitatem habeat; neque populis subjectis conquerendi materiam præbet, quasi viris imperio indignis pareant. Magnis autem exemplis potentiam relinquentes contestatam,

&

& nostræ ætatis hominibus, & posteris admirationi erimus; ita ut nec Homerum præcorem simus desideraturi, nec alium quempiam, qui suis quidem carminibus animos in præsentia denulceat, rerum vero gestarum opinione veritatem lædat: quippe qui terram ubique atque mare nostra audacia nobis pervia esse coëgimus; & malorum, *quibus hostes*, & honorum, *quibus amicos affecimus*, sempiterna monumenta plurimis in locis ereximus. Propterea igitur civitate & illi, quod se hac privari iniquum ducerent, fortiter pugnantes occubuerunt; & quemlibet eorum, qui sunt reliqui, pro ipsa labores alacri animo futire decet.

- II Quamobrem etiam orationem de republica *longius* produxi, ut docerem non de re pari nobis certamen esse & *alii*, qui nihil horum æque habent: simul etiam, ut signis manifestis demonstrarem laudem eorum, quos oratione cohonestandos mihi jam proposui. quanquam maxima pars ipsius *laudationis a me* jam est explicata. Nam in quibus urbem laudavi, iis horum similiumque virtutes illam ornarunt. Neque apud multos Græcorum facile, ut apud hos, dicta factis exæquata appareant. Nam præsens istorum mors virtutem *uniuscujusque* viri declarare, & prima indicare, & postrema confirmare mihi videtur. Etenim æquum est illorum, qui cæteris in rebus fuerunt deteriores, *quam alii*, bellicam pro patria fortitudinem, *qua pollent ipsi*, primo loco poni. Nam benefacto malefacti memoriam delentes, publice plus utilitatis universæ civitati attulerunt, quam privatim suis vitiis eam læserunt. Horum vero nullus divitiarum fructum, quem se in posterum ex ipsis percepturum speraret, *virtuti* anteponens, mollis ac ignavus fuit; neque spe paupertatis *vitandæ*, quasi hac vitata dives vel posthac esset

futurus, pericula detrectavit: cum hostium ultionem longe magis quam illorum fruiionem expetendam ducentes, tum hoc omnium pulcerrimum periculum existimantes; hoc subeundo, illos quidem ulcisci, hæc vero assequi voluerunt. incertum quidem rei feliciter gerendæ ¹² eventum spei committentes; id vero quod jam cernebatur, in sua ipsorum virtute, ejusque fiducia ponendum censentes. atque in eo ipso pulcrius existimantes in hoste propulsando vel ipsam mortem obire, quam cedendo salutem sibi parere: verborum quidem dedecus vitarunt, rem vero ipsam corpore pertulerunt; & brevissimo temporis spatio, brevissimaque fortunæ inclinatione, summa potius cum gloria, quam cum timore de vita decesserunt.

Atque hi quidem, quales eos esse oportuerat, tales in patriam extiterunt. Reliquos vero tutiorem quidem optare, sed nequaquam minus audacem in hostes animum habere velle oportet: nec oratione sola utilitatem spectare, quam apud vos rerum non minus gnaros, *quam ego sum*, aliquis, dicendo amplificare posset, recensens quot bona insint in hostium propulsatione; sed potius hujus reipublicæ potentiam quotidie factis contemplari, ejusque valde amantes evadere. Et quum hæc *urbs* vobis magna esse videbitur, illud cogitate, viros fortes, & qui norant quid facere deceret, quique in ipsis rebus gerendis erubescabant, istam rerum potentiam comparasse: ¹³ & qui, quoties a rei alicujus tentatæ adeptione aberrarunt, non propterea etiam rempublicam sua virtute fraudandam censuerunt; sed ipsi pulcerrimam collectam prolixo & libenti animo dederunt. Publice enim corpora dantes, privatim gloriam non senescentem acceperunt, & honorificentissimam sepulturam, non *eam* potius, in

in qua ipsi siti sunt, quam *eam*, in qua ipsorum gloria, in qualibet rerum vel dicendarum vel agendarum occasione, quæ sese offeret, perpetuo celebranda relinquitur. Nam viro-
rum illustrium omnis est regio sepulcrum, ne-
que sola cipporum in domestico inscriptio *virtutem eorum* testatur: sed etiam in alieno *solo* memoria nullis manda-
ta scriptis, magis apud animum cujusque, quam apud sepulcrum exstructum, perpetuo manet. Quos ipsi nunc imitandos vobis proponentes, & felicitatem existimantes esse libertatem, & libertatem esse animi generositatem, bellica pericula subire ne recusetis. Nec enim homines calamitosi, quibus nulla boni spes adest, vitam potius profundere debent, quam illi, quibus, si diutius vivant, fortunæ ex secunda in adversam periculosa & incerta commutatio est eximescenda; & quorum potissimum maxime interest, si quid offenderint. Nam vexatio cum mollitie conjuncta, viro saltem magnanimo est acerbior, quam mors sensu carens, quæ cum fortitudine, simul & cum publica spe, ipsi contingit.

- 14 Quamobrem etiam nunc istorum parentes, quotquot adestis, non magis de flebo, quam consolabor. Hominum enim vitam variis fortunæ casibus obnoxiam esse sciunt. Illi autem felicitatem *sunt adepti*, quibus honestissimus vitæ finis, ut nunc illis *mortuus*, vobis vero mæror ob-
tigit: & quibus datum est, ut *eorum* vita feliciter acta pa-
riter & finita censeatur. Scio autem difficile esse per-
suadere vobis, quorum monumenta vel sæpius in aliorum rebus secundis habebiris, quibus vos quoque quondam exsultabatis. nec dolor *contingit*, quum quis bonis, quæ nunquam est expertus, privatur: sed quum quis *eo bono* spoliatur, quo frui consueverat. Hoc tamen spe aliorum quoque liberorum tolerandum est illis, qui per ætatem

liberos adhuc suscipere possunt. Nam futura soboles & privatim defunctorum oblivionem nonnullis afferet; & reipublicæ bifariam *proderit*, tum quia *ad urbis frequentiam*, ne deserta relinquatur, tum etiam quia ad *ejus* præsidium conferet. Fieri enim non potest, ut, qui liberos non habent, quos *pro patria* periculis objiciant, perinde atque isti fecerunt, quicquam justum aut æquabile in commune consulant. Quotquot vero ætate jam provecta estis, vitam actam, quæ fuit longior, & in qua floruistis, loco lucri ducite; & reliquam brevem fore existimate, & istorum gloria dolorem levate. Solum enim honoris ¹⁵ *et veræ gloriæ* studium non senescit. Neque in ea ætatis infirmitate, quæ hominem reddit inutilem, quæstus, ut nonnulli dicunt, magis delectat, quam ipse honor, quo quis ornatur.

Liberis autem, & fratribus istorum, quotquot hic ad-estis, magnum certamen *propositum esse* video. Eum enim, qui fato functus est, quilibet laudare solet. Et vix vestræ virtutis exsuperantia *hoc assequi poteritis*, ut non dico pares illis; sed ut paulo interiores judicemini. Nam livor est inter æmulos, quamdiu vivunt. Sed id, quod nullis est impedimento, *et is qui jam obiit*, benevolentia non æmula colitur. Si quam autem & de virtute mulierum, quæ in viduitate nunc erunt, mentionem me facere oportet, brevi adhortatione rem totam complectar. Nam gloriam magnam adipiscemini, si á pristina vestra natura *sexuque* non desciveritis; & si operam cederitis, ut quam minimum rumoris, sive in bonam, sive in malam partem, de vobis inter mares disseminetur.

Exposui ego quoque oratione, ex legis præscripto, quæcunque ad rem præsentem facere judicavi. & re ipsa qui sepeliuntur, partim quidem jam sunt ornati, partim
vero

vero illorum liberos civitas publice alet ad pubertatem
usque; utilem profecto & istis & posteris coronam hujus-
16modi *bellicorum* certaminum proponens. Nam apud quos
maxima virtutis præmia proponuntur, in horum etiam
civitate viri præstantissimi versantur. Jam vero, post-
quam vestros quique necessarios deploraveritis, abite.

PLATONIS.

Menexenus vel Orat. Funebris.

EFORO venis, Menexene? Aut unde? MEN. E foro 17
ô Socrates, & e Senatu. SOC. Quid tu ad senatum?
*An forte quia disciplinæ philosophiæque finem adeptum jam
& satis profecisse te putas, moxora posthac aggredi studes,
nobisque senioribus ipse adeo junior imperare, ut familia
vestra semper sicut solita est, aliquem nobis exhibeat con-
sultorem?* MEN. Si ipse permittis, ô Socrates, consulis-
que, operam dabo. Sin contra, nequaquam. Nunc vero
idcirco ad consilium profectus sum, quoniam audiveram eli-
gendum esse aliquem qui laudibus defunctos ornet. Nam ut
scis, inferias facturi sunt. SOC. Aulivi equidem, sed
quem potissimum elegerunt? MEN. Nullum. Nam in crasti-
num distulerunt. Arbitror autem Archinum vel Dionem
electum iri. SOC. Videtur, Menexene, apud plurimas
gentes præclarum esse in bello occumbere. Etenim qui sic e
vita migrat, funere & sepulchro magnificentissimo honora-
tur. Et sive pauper quis ita decedat, laudatione non ca- 18
ret, sive etiam vilis quispiam & ignavus, rursus a sapien-
tibus viris extollitur: qui non temere, sed multo tempore
composita & consulta oratione tam egregie laudant, ut
dum & quæ sunt, & quæ non adsunt, de aliquo prædicant
verborum elegantia auditoribus animos quasi præstigiis ve-
nificiisve quibusdam surripiant atque subducant. Civita-
tem quoque interim ut lubet, exornant, & eos qui in ar-
mis occubuerunt, majorumque retexunt nostrorum originem.
Nos quoque ipsos adhuc viventes exollunt. Quapropter
ego quidem, Menexene, ab illis laudatus, nescio quomodo
generosum quiddam de me concipio: cumque illis possim aures
præ-

præbeo, mirifica suavitate demulceor, statimque me majorem, generosiorem, pulchriorem quam antea reputo: ac sæpenumero hospites aliqui mecum hæc audiunt, egoque apud illos e vestigio præstantior quam ante reddor. Nempe & illis id in quod mihi videtur accidere tam erga me quam reliquam civitatem. Nam ab oratore protinus persuasi mirabiliorem quam prius civitatem existimant. A qui gloriosa hæc venustas mihi plusquam tri duum manet, adeo concinna oratio canoraque vox oratoris ore demanans, auribus meis infunditur, ut vix tandem quarta post die vel quinta mei ipsius reminiscar, & ubinam gentium sim, agnoscam. Ac tunc demum fuisse deceptum animadverto, cum me ante putaverim in beatorum insulis constitutum. Vique adeo Rhetores apud nos ingeniosi sunt. MEN. Semper Rhetores ludis o Socrates. Nunc autem vereor, ne illi qui eligitur defutura sit dicendi facultas; subita namque obligit optio. Quamobrem cogetur forte quisquis dicturus erit, ex improvviso quodammodo verba facere. SOC. Quinam o bone vir? singulis enim istorum sunt orationes dudum in hoc composita. Tum nec arduum est de his rebus absque meditatione dicere. Si enim oporteret vel in Peloponneso Athenienses, vel Peloponnesiacos Athenis orare, facundo tunc oratore opus esset, qui & persuaderet, & probaretur. Quando autem apud eosdem se quis exercet, quos & laudat, facile ejus verba laudantur. MEN. Facilene istud existimas, Socrates? SOC. Equidem. MEN. An speras eloqui posse te, si opus fuerit, & Senatusconsulto eligaris? SOC. Quid mirum Menexene, me ad dicendum sufficere, qui magistram haudquaquam imperitam in Rhetorica nactus fuerim, quæ & alios multos eloquentes reddidit oratores, & unum Græcorum omnium præstantissimum filium Xanthippi Periclem? MEN. Quenam ista? Nunquid Aspasia dicis? SOC. Et hanc dico, & filium Metrobii Connum. Hi namque duo præceptores mihi sunt, Connus quidem Musicae, Aspasia vero Rhetoricæ. Itaque igitur eruditum virum nihil mirum est in his eloquentem

eloquentem esse. Quinimo & si quis etiam deterius quam ego doctus fuerit, Musicam quidem a Lampro, Rhetoricam vero ab Antiphonte Rhamnusio, is tamen poterit inter ipsos Athenienses, Athenienses laudando, sic eloqui, ut ejus ab auditoribus oratio probetur. MEN. Quidnam habes quod in medium afferas, si te verba facere oportuerit? SOC. Ex me quidem fortasse nihil. Sed heri Aspasia ipsam audiui funebrem de his orationem dictantem. Audiverat enim quæ & ipse dicebas, Athenienses aliquem electuros esse qui de his orationem haberet. Deinde partim mihi ex improvviso quæ dicenda forent, partim meo quidem judicio præmeditata exponens, funebrem orationem contexuit, quam dixit Pericles reliquias quasdam ex illa componens. MEN. Nunquid recordareris quæ dicebat Aspasia? SOC. 20 Equidem, nisi injurius sim. Ab ea namque edidici, partumque absuit quin propter oblivionem plagis illa me cederet. MEN. Cur non refers? SOC. Vereor ne magistra mihi subirascatur, si orationem illius edidero. MEN. Nullo, pacto Socrates. Verum gratificare mihi, seu Aspasiae, sive cujusbet alterius orationem dicere placet, dicas modo. SOC. Forte me ridebis, si senex adhuc joculari tibi visus fuero. MEN. Absit ô Socrates. Dic amabo. SOC. Mos tibi gerendus est. Ferme namque si nudatum me saltare juberet, quando quidem soli sumus, obsequeretur. Sed audi jam. Hunc enim in modum, ut arbitror, loqui cæpit, sumens ab ipsis defunctis exordium.

Re quidem ipsa iusta his apud nos exhibita sunt, quæ jam assequuti iter fatale peragunt, tam publice a civitate, quam privatim a suis magnifico sumptu, & frequenti concursu dimissi. Verbis vero laudationem addi lex jubet, ac profecto ita decet. Bene siquidem rebus gestis ex ipsa verborum exornatione, ad eos qui gesserunt apud auditores memoria perennis splendorque provenit. Ea vero opus est oratione, quæ defunctos satis laudet, superstitibus

flites benigne moneat, filios eorum fratresque ad virtutis ipsorum imitationem hortetur: parentes autem, & majores alios siqui supersunt, confoletur. Quæ-igitur nobis talis erit oratio? vel unde potissimum præclaros laudare viros incipiemus, qui viventes virtute propria suos mirifice delectavere, & pro salute viventium offerre se morti non dubitarunt?

- 22 Videtur itaque mihi oportere secundum naturam ut boni effecti sunt, ita eos laudare: boni autem ideo provenerunt, quia ex bonis traxerunt originem. Quapropter generosam primo illorum stirpem laudemus. Deinde educationem & disciplinam. Postremo narremus, ita ab eis fuisse res gestas, ut maxime decebat eos, qui essent ex talibus oriundi, & ita postmodum educati.

Prima quidem generis horum laus est, quod majorum origo haud peregrina fuit, neque successores hos ita hic reliquit velut inquilinos novosque homines, ex advenis genitos: sed indigenas ac revera in patria habitantes, viventesque & nutritos non a noverca quidem, ut alii, sed ab ipsa matre ipsorum regione quam habitarunt: in qua & nunc conduntur vita functi, ipsis videlicet in visceribus ejus quæ peperit eos, & nutrit & excepit. Par est enim matrem ipsam ante omnia honorare: nam ita maxime horum genus excolitur. Est autem regio hæc non solum nobis, sed omnibus hominibus celebranda, cum aliis multis de causis, tum ex hoc præcipue quia diis charissima est. Quod testatur deorum de hac inter se concertatio. Ea vero quæ a diis laudata est, cur non a cunctis hominibus collaudetur? Altera ejus laus erit, quod eo tempore quo tellus omnia animalia omnigena producebat, feras, & pascentia omnia, terra duntaxat nostra ad hæc sterilis erat, agrestibusque animalibus vacua. Proprie vero ex omnibus animantibus hominem genuit, qui cæteris

teris intelligentia præstat, solusque jus ac deos animadvertit. Quod vero hæc regio & eorum quos pro concione celebramus & nostros majores progenuit, hinc evidentissime licet cognoscere: quia omne quod gignit, alimentum conveniens genito continet. Quo plane discernitur, mulier illa quæ peperit, ab ea quæ infantem simulando supposuit: nam quæ peperit, lacte abundat ad ejus quod genitum est alimoniam, alia vero nequaquam. Tellus itaque nostra materque perspicuum argumentum præbet, quod homines procreaverit. Nam & sola & prima tunc pabula humana porrexit, tritici hordeique fruges, quibus commodissime genus hominum aliur, utpote quæ vere animal id produxerit. Potius autem de²⁴ terra quam de muliere conjectare id licet. Neque enim terra mulierem conceptu partuque sed terram mulier imitatur. Hujusmodi vero pabulum sine invidia non hominibus solum abunde, verum etiam brutis subministravit. Posthæc oleum laborum subsidium natis suis suppeditavit. Nutritis autem adultisque filiis principes præceptoresque deos induxit. Quorum nunc prætermittenda sunt nomina. Neque enim nos latet qui vitam nostram munierint, tam artium inventionem ad quotidianum victum spectantium, quam traditione peritiaque armorum ad regionis ipsius custodiam. Ita majores horum geniti atque educati Rempub. instituerunt. Qua de recte habet si paucis dicamus. Res enim pub. hominum educatrix est, bona quidem bonorum, contrariorum vero contraria.

Quod ergo in præclara Repub. enutriti sunt nostri majores, declarandum est, cujus beneficio, & illi qui nunc sunt superstites boni evaserunt, & ipsi adeo illi qui honestam mortem obierunt. Eadem namque Respub.²⁵ forma quondam, quæ nunc; optimatum videlicet gubernatio,

ratio, sub qua & his temporibus ac ferme semper ex eo tempore degimus. Eam quidam popularem vocant, alii aliter, utcumque placet. Est autem revera hæc optimatum cum quadam auctoritate populi gubernatio. Semper enim nobis reges sunt, alias generis successionem, alias electione creati, sed auctoritatis civitatis plurimum apud populum, qui semper his qui optimi judicantur magistratus impertit. Ubi neque parentum debilitate vel paupertate vel ignobilitate quisquam rejicitur, neque contrariis de causis honoratur ut in aliis civitatibus fieri solet. Sed una hæc est regula ad munerum rationem definiendam. Quicumque sapiens aut bonus habetur, dominatur & imperat. Causa nobis gubernationis hujusmodi, ex æquo generatio est. Aliæ siquidem civitates sunt ex variis dissimilibusque generibus constitutæ: quo fit, ut inæquales sint & gubernationes, tyrannides, paucorumque potentia. In quibus ita homines vivunt, ut se invicem partim dominos, partim servos existiment. Nos autem nostrique una ex matre omnes, fratres invicem geniti, haud arbitramur invicem nos dominos & servos esse: sed generationis æqualitas nos inducit, ut & legis quæramus æqualitatem, neque rei prorsus ulli nisi opinioni virtutis prudentiaque cedamus. Quapropter & nostri & norum parentes, & hi honeste creati, & in omni libertate nutriti, multa atque præclara facinora apud omnes gentes notissima privatim & publice ediderunt, existimantes libertatis gratia tam adversus Græcos pro Græcis aliis quam adversus barbaros pro cunctis Græcis esse pugnandum.

Enimvero quo pacto in bello juverint Argivos quondam adversus Cadmios, & Heraclidas adversus Argivos, cum Eumolpus & Amazones, ac etiam cum his superiores regionem invaderent, nimis angustum tempus est pro

dignitate referre, & poetæ illorum virtutem eleganter carminibus celebrantes in omnes gentes divulgaverunt. Quare si nos eadem nudo sermone repetere nunc aggredieremur, forte videremur illis esse secundi. Hæc igitur ob hanc causam arbitror dimittenda, quandoquidem pro dignitate jam satis celebrata videntur. Quæ vero nondum ut rerum dignitas exigit a poetarum aliquo decantata sunt, necdum tamen ab oblivione quisquam vindicavit, hæc nobis prædicanda nunc arbitror, ut & nos ea laudemus & adiuvemus, provocemusque alios ad eadem odis aliisque carminibus ut decens est exornanda.

Eorum autem quæ dico, prima hæc extant. Persas profecto cum Asiæ imperarent, & Europæ dominarentur, regionis hujus homines primi inhibuerunt, hinc quidem oriundi, nostri autem progenitores: quorum meminisse, virtutemque laudare & oportet in primis & decet. Eam namque nosse oportet, si quis sufficienter laudaturus sit res ab illis eo in tempore gestas, quo Asia omnis tertio jam regi servierat. Quorum primus Cyrus magnitudine quadam animi cives suos Persas in libertatem redigens, simul dominos Medos subjecit, totique Asiæ usque ad Ægyptum imperavit. Filius autem ejus Ægypto quoque & Libyæ, quousque penetrare dabatur. Tertius Darius, pedestri pugna usque ad Scythas extendit imperium. Navali autem, mari, & insulis est dominatus. Quo factum est, ut repugnare illi nullus auderet. Animi quidem ho-²⁸minum omnes servili quadam formidine abjecti jam erant: adeo multæ, frequentes, & bellicosæ gentes sub Persarum imperio tenebantur. Nos autem Eretrienfesque accusans Darius quasi Sardibus insidiaremur, & hanc belli occasionem nactus, quingenta hominum milia classibus misit, naves vero trecentas, hisque Datim præfecit, atque illi mandavit, ut captivos ad eum Eret-
trienfisque

atheniensesque & Athenienses duceret, si suum ipsius caput
 saluum esse vellet. Ille navibus advectus Eretriam, ubi
 non pauci erant, ac præterea in rebus bellicis inter Græ-
 cos eorum temporum illustrissimos numerabantur, triduo
 eos captivos fecit, ac omnem regionem sic exploravit, ut
 ne ulli esset effugiendi locus: hoc scilicet modo: Nem-
 pe ad fines Eretriæ profecti milites ejus, & a mari in
 mare sese extendentes, discurrentesque junctis invicem
 manibus universam regionem protinus percurrerunt, ut
 regi referre possent, neminem se subterfugisse. Eodem
 consilio ex Eretria Marathonem descenderunt, utpote
 quod illis ad id aptissimum erat, ut Athenienses una cum
 Eretrienfibus quasi sub eodem jugo ducerent captivos.
 His autem partim quidem ita peractis, partim vero ten-
 tatis, nullus Græcorum præter Lacedæmonios Eretrien-
 29 sibus Atheniensibusve succurrit. Et ii sequenti post pu-
 gnam die venerunt, cæteri autem omnes perterriti sunt,
 ac bene secum agi putantes si periculum præsens evade-
 rent, quieverunt. Ex hoc intueri licet quanta illorum
 virtus fuerit, qui in Marathone barbarorum impetum su-
 stinuerunt, eorumque superbiam domuerunt. Primi sane
 de barbaris triumpharunt, & exemplo reliquis ostende-
 runt, Persarum vim haud inexpugnabilem esse, imo vero
 & multitudinem omnem, & divitiarum copiam virtuti
 parere. Eos equidem viros non modo nostrorum corpo-
 rum genitores, sed & libertatis tum nostræ, tum omnium
 qui in hujusmodi habitant continenti, auctores arbitror
 extitisse. His namque exemplis provocati posteriores
 Græci in sequentibus bellis pericula omnia pro salute
 sua subire non dubitarunt, discipuli profecto illorum qui
 30 in Marathone Persas profligavere. Primam itaque pal-
 mam oratione illis tribuere decet, secundam vero iis qui
 circa Salaminam Artemisiumque hostes prælio navali vi-
 cerunt,

cerunt. Multa nempe ab his viris gesta narrare possemus, & quantos casus sustinuerint terrâ marique, quamque forti animo eos propulsarunt. Quod autem præ cæteris egregium puto, nunc referam. Nam quod restabat post bellum Marathonicum, perfecerunt. Siquidem qui in Marathone certarunt, hoc tantum Græcis demonstraverunt, quod terrestri pugna pauci quidem Græci multorum impetum barbarorum frangere possent. Maritima vero victoria adhuc incerta, existimabanturque Persæ in maritimis præliis, & multitudine & divitiis arteque & robore inexpugnabiles esse. Hoc itaque in his qui tunc navibus pugnare, laude dignum est, quod metum Græcis insitum penitus depulerunt, feceruntque ne amplius navium viromque numerum pertimescerent. Utrisque his factum est, tam in Marathone terra pugnantibus, quam mari postea circa Salaminam, ut reliqui Græci & docerentur & provocarentur, ab illis quidem terra, ab 31 his autem mari, ad prælia contra barbaros intrepide committenda. Tertium assero quod in Plateis gestum est, & numero & virtute, salutis Græcæ causam extitisse. Commune vero id jam Lacedæmoniis, & Atheniensibus facinus. Igitur omnes hi Græci in summis a nobis, & a posteris laudabuntur.

Posthæc multæ insuper Græcorum urbes adhuc sub barbaris erant. Rex autem minabatur Græcos se iterum invasurum. Decet profecto illos commemorare, qui superiorum operibus salutis extremam manum impoluerunt, cum omnem ex mari barbariem, depulissent. Hi vero fuerunt qui circa Eurymedontem classe pugnarunt, & in Cyprum militaturi se contulerunt: itemque in Ægyptum navigavere, plurimasque alias terrarum oras peragrarunt. Horum meminisse oportet, his gratia est habenda, quod regem perterritum coegerunt

de salute sua cogitare potius quam ad Græcorum perniciem infidias tendere. Atque id bellum per omnes urbes diffusum fuit, dum Græci seipsos omnesque linguæ ejusdem homines adversus barbaros tutarentur.

Pace vero demum confecta, honorataque civitate, contigit ei quod solet ab hominibus in eos quibus prospere res succedunt oriri, primo quidem æmulatio, ab æmulatione deinde invidia, quæ hanc civitatem invitam in bellum cum Græcis gerendum traxit. Post hæc inito bello in Tanagra congressi sunt, pro libertate Bœotiorum adversus Lacedæmonios concertantes. Cumque incertus pugnae esset eventus, quod postea sequutum est, rem ipsam aperuit. Plerique sane aufugerunt destituentes Bœotios, quibus auxilium allaturi convenerant. Nostri autem die tertia in Cænophitis potiti victoria, eos qui injuste fugerant, juste reduxerunt. Hi utique primi post bellum Persicum Græcis gratia libertatis auxiliati contra Græcos, viri quidem præclari, & libertatis auctores his quibus opem tulerant, his in monumentis honorati a civitate priores sunt positi. His vero peractis, cum increbresceret bellum, Græcique omnes sumptis armis regionem devastarent, ubique indebitam gratiam referrent, eos nostri navali prælio superarunt, & eorum duces Lacedæmonios comprehenderunt: quos quamvis jugulare liceret, dimiserunt, pacemque firmarunt, existimantes adversus ejusdem generis homines ad victoriam usque pugnandum, neque ob propriam civitatis indignationem Græcorum communionem penitus dissolvendam, sed adversus barbaros ad necem usque certandum. Hos itaque laudare viros decet, qui hoc bello peracto hic jacent, quoniam ostenderunt inanem esse illorum suspicionem, siqui Atheniensem virtuti diffusi opinentur in primo contra barbaros bello alios quosdam præstantiores Atheniensibus extitisse. Hi enim

enim omnis cum Græcia seditionibus agigaretur, ipsique viros cæteris Græcis præstantiores bello superatos comprehendissent, declaraverunt eos seorsum se vincere, quibuscum communiter barbaros expugnaverant.

34

Tertium post pacem hanc bellum improvisum & grave exortum est, in quo cum multi fortesque viri occubuissent, hic conduntur. Quorum multi circa Siciliam plurimis sunt positi victoriis pro salute Leontinorum, quibus jurejurando astricti opem ferebant, quo scedere ad ea loca navigaverant. Cum vero diuturna esset navigatio, ac interim rerum discrimine penuriaque civitas premere-
 tur, neque illis posset succurrere, negatis subsidiis res eorum haud prospere successerunt. Quorum hostes belloque adversarii majorem temperantiæ virtutisque laudem quam amici aliorum habent. Multi præterea navali bello per Hellespontum die una omnes adversariorum naves ceperunt, plurimasque alias devicerunt. Bellum vero idcirco insperatum durumque vocavi, quia nullus existimasset reliquos omnes Græcos contra civitatem tam acerrimo studio contentionis accendi, ut regem illum barbarum insensissimum, quem una nobiscum expulerant, rursus per legatos ad bellum Græcis inferendum irritare non dubitarent, & universos tum Græcos, tum barbaros³⁵ ad hanc urbem obsidendam colligere. Ubi præcipue potentia virtusque civitatis hujus effulgit. Nam cum existimarent eam jam succubuisse, navesque obsessæ circa Mitylenem essent, ipsi auxilium laturi sexaginta naves ingressi, viri quidem sine controversia fortes, hostem profligarunt, liberarunt amicos, cum indigno casu circumventi, non autem mari interfecti essent, hic jacent. Quorum semper cum laude meminisse decet. Nam illorum virtute non modo tunc ex navali certamine, sed reliquo etiam prælio victoriam reportamus. Etenim propter illos

los tantam est nostra civitas gloriam consecuta, ut nunquam expugnari posse nec ab omnibus quidem hominibus crederetur. Quod certe haud procul a veritate abest. Neque enim aliorum insidiis viribusque, sed propria defensione devicti sumus. Nempe nunc etiam ab exteris sumus invicti. Sed ipsi nos expugnanimus, nobis ipsis succubimus.

Post hæc tempora pacatis omnibus, cumque aliis pace confecta, intestina nobis seditio coorta est, in qua se ita gesserunt, ut si quidem omnino satis decretum esset homines seditionibus agitari, nemo videatur aliter ægrota-
 36 re patriam optaturus. Nam ex Piræo & Urbe quam benigne atque domesticè præter cæterorum Græcorum opinionem cives invicem conflixerunt! bellumque adversus eos qui Eleusine erant concitum, quam moderate transegerunt atque sedarunt! Horum profecto omnium alia nulla est causa præter veram ipsam cognationem, quæ amicitiam firmam atque cognatam non sermone, sed re his hominibus indidit. Oportet autem eos etiam qui hoc in bello mutuis vûlneribus conciderunt, memoria colere, & utcumque possumus, inter se eos conciliare votis sacrificiisque pro illis qui superavere peractis, quandoquidem & nos conciliati sumus. Neque enim improbitate inimicitiisque sed infelicitate quadam manus invicem conseruerunt. Horum vero testes sumus ipsi superstites. Nam cum illis genere conjuncti simus, mutuo damus veniam, & recipimus, siquid vel in alium intulimus, vel perpeffi sumus ab alio.

Deinde cum in summa rerum tranquillitate quiesceret civitas, barbaris quidem ignoscebat, quod infestati ab illa
 37 satis fortiter repugnauerant: Græcis autem indignabatur, quia pro acceptis beneficiis injuriam quandoque retulerant, dum societatem cum barbaris inirent, navesque quibus

bus fuerant servati, diriperent, dissiparentque muros quibus nos moenia eorum ne corruerent, quandoque defendissemus. Instituit itaque civitas ultra haud tueri Græcos, siquando vel a Græcis, vel a barbaris opprimerentur. Cum vero nos in hac essemus sententia constituti, putarentque Lacedæmonii nos libertatis tutores jacere, opus vero suum fore posthæc, ut alios subjugarent, sic egerunt. Quid multis opus est verbis? Neque enim vetera, neque multis retro seculis gesta dicerem quæ sequuntur. Neque nos latet, perterritos Græcorum primos Argivos, Bœotios, Corinthios auxilium civitatis hujus imploravisse.

Quodque omnium divinissimum est, rex ipse tanta est indigentia pressus, ut non aliunde quàm ex hac civitate quam omni studio diruere conatus fuerat, salutem suam tutari posse consideret. Enimvero si quis hanc civitatem incusare jure voluerit, hoc duntaxat objicere poterit, quod³⁸ misericordia nimis semper afficiatur, diligentiusque sublevat succumbentem. Ea siquidem tempestate tolerare non potuit, quodve instituerat ultra servare. Decreverat sane nullis unquam eorum a quibus injuriam accepisset, succumbentibus opem ferre. Mutavit tamen propositum, & auxilium præstitit. Unde Græcos liberavit a servitute, ita ut liberi vixerint donec ipsi se invicem subjugarunt. Regi vero succurrere ausa est minime. Verebatur enim triumphos ex Marathone, Salamina, Plataeis antea reportatos. Sed quum fineret fugitivos & volones opem ferre, sine controversia eum quoque servavit. Structis autem muris, fabricatisque navibus, belloque suscepto quando coacta est bellum gerere, pro Pariorum salute contra Lacedæmonios dimicavit. Metuens vero civitatem rex, postquam Lacedæmonios viderat naval bellum renuere, & idcirco deficere volens, postulavit Græcos qui in continenti erant, quos prius ipsi Lacedæmonii exhi-

exhibuerant, si propugnandum foret nobiscum cæterisque belli sociis, arbitratus hoc sibi negatum iri, quod definiendi a nobis occasionem nancisceretur. Ubi a propugnatoribus sociisque aliis est deceptus. Namque exhibere illi voluerunt, conveneruntque jurejurando adhibito Corinthii, Argivi, Bœotii, cæterique belli socii, si daret pecunias, ut eos illi qui in continenti erant Græcos traderent. Soli vero neque tradere, neque jurare tunc ausi sumus.

Uique adeo mos civitatis hujus generosus, liber, constans, integer, & natura barbaris est infensus, propterea quod homines hi absque ulla barbarorum commixtione puri integrique sunt Græci. Neque enim miscentur nobiscum Pelopes, aut Cadmii, aut Ægyptii, Danaïve, alii-que permulti, natura quidem barbari, lege solummodo Græci, sed ipsi Græci duntaxat nulla prorsus infecti barbarorum confusione perseveramus. Quæ quidem puritas odium huic civitati adversus genus alienum ingenuit. Soli rursus purique ex hoc perseveravimus, quod opus profanum perpetrare noluimus, Græcosque barbarorum manibus tradere. Ad hæc igitur descendentes, ex quibus primo superati fuimus, favente Deo, felicius quam tunc bellum constituimus. Nam retinentes naves, muros, nostrasque colonias, a bello liberati sumus: adeo libenter & hostes ipsi destiterunt. Viros tamen fortes hoc quoque in bello amisimus, partim apud Corinthum regionis asperitate, & angustia interceptos, partim prodicione apud Lechæum profligatos. Insignes quoque viri, qui & regem liberare, & ex mari Lacedæmonios expulerunt. Quos ego equidem in memoriam vobis reduco. Vos autem viros hujusmodi collaudare celebrareque decet.

Atque opera quidem hæc virorum hic jacentium, cæterorumque omnium quicumque pro patria obierunt, quæ relata sunt, multa sunt, atque præclara: sed quæ restant, plura admodum præstantioraque sunt. Atqui dies multi vix noctesque sufficerent, si quis omnia complecti voluerit. His ergo memoria repetitis, unumquemque virum oportet natos horum assidue exhortari, ut tanquam in bello majorum suorum ordinem servant, neque per ignaviam aufugiant. Equidem ô virorum præstantium filii, 41 vos ipse & in præsentia exhortor, & in posterum quemcunque vestrum nactus fuero, admonebo semper, & cohortabor, ut quam optimi evadere contendatis. Nunc quoque par est vobis referre quæ nobis patres vestri mandarunt posteris prædicare siquid paterentur, cum foret periclitandum. Recensebo igitur vobis in præsentia quæ ex illis ipsis audiui, quæve ipsi nunc vobis, si facultas daretur, libenter præciperent. Conjecturam equidem ex illis quæ quondam dicebant, facio. Existimate vero nunc quæ referam illos ipsos audire loquentes. Hunc autem in modum exorfi sunt.

Quod ex præclaris parentibus orti estis ô filii, præsentia vobis testantur: profecto cum nobis liceret turpiter vivere, honeste emori maluimus, quam vos cæterosque posteros infamiae cuiquam subicere, ac parentibus nostris majoribusque dedecori esse, putantes homini suos dedecoranti non esse vivendum. Ei namque neque in vita, neque post mortem amicum aliquem esse, vel hominum vel deorum. Oportet igitur vos verborum nostro- 42 rum memores, siquid aliud exercetis, cum virtute exercere, scientes absque virtute exercitationes & possessiones omnes turpes malasque esse. Divitiæ namque splendorem afferunt nullum eas cum ignavia possidenti. Neque enim sibi hic, sed alteri parat possidetque divitias.

Ne-

Neque forma corporis atque robur timido ac parvo cum infunt, decorem præstant. Eum namque dedecent, notiorrem efficiunt, ignaviam patefaciunt. Præterea scientia quævis si a justitia & reliqua virtute sejungatur non sapientia, sed calliditas esse videtur. Quorum causa & primo, & postremo, atque per omnia omni studio diligentiaque contendite, ut & nos, & majores nostros virtutis gloria superetis. Alioquin scitote, si vobis virtute præstemus, victoriam hanc nobis dedecus allaturam, fin superemur a vobis, felicitatem. Ita vero maxime nos quidem superabimur, vos autem superabitis, si ea ratione vitam instituetis, ut majorum gloria non abutamini, neque eam ut ita dixerimus, expendatis erogetisque, scientes viro aliquid esse se existimanti nihil turpius posse accidere, quam seipsum honorandum non propriam ob virtutem, sed propter gloriam superiorum præbere. Gloria enim parentum natis præclarus est magnificusque thesaurus.

45 Uti vero pecuniarum honorumque thesauro, & hunc ad posteros non transfundere, propriæ possessionis gloriæque defectu, turpiter & a viri generositate penitus alienum. Si igitur hæc exercueritis, quum debito fato concesseritis chari ad nos filii charos parentes proficiscemini. Sin autem neglexeritis hæc, & improbi evaseritis, nemo vos libens excipiet. Natis quidem nostris hæc sint dicta.

Patres autem nostros, ac matres, sicui nostrum supersunt atque consolatione indigent, consolari oportet, quia deceat facile quæcunque acciderint ferre, neque cum illis una deplorandus est casus; lamentationibus enim aliorum non indigebunt: satis enim fors tristitiæ illis inferet. Mederi profecto lenireque oportet, & in primis illud commemorare, quod maxima eorum quæ exoptare solent, exaudientes dii jam tribuerunt. Neque enim immortales sibi filios dari, sed bonos & illustres optabant.

Cujus

Cujus quidem voti compotes effecti sunt, quod maximum existimandum est bonum. Omnia vero mortali viro ad votum in vita succedere, haud facile est. Atqui si 44 fortem forti animo tolerabunt, videbuntur revera fortium filiorum. parentes ipsique fortes esse. Sin autem dolori succumbent, suspicionem hominibus inferent, ne forte aut parentes nostri minime sint, aut qui nos laudibus efferunt, mentiantur. At horum neutrum evenire oportet, imo, vero laudatores nostros re ipsa præcipue illos esse, ostendentes se revera parentes viros esse viro- rum. Enimvero vetus illud proverbium, Nequid nimis, scite dictum videtur. Nam qui ita se comparavit, ut ex ipso pendeant omnia quæ ad beatitudinem ei conferunt, aut quamproxime ad hoc accedat, ut nec ex aliis pendeat hominibus, qui si vel bene vel male agant, hic sua quoque mutare cogatur: is optime vitam instituit, temperans, fortis, prudens is est: hic siue pecunias nanciscatur ac filios, siue amittat, proverbio semper parebit. Nunquam enim nimis aut lætitia exultabit, aut dolore deicie- tur, propterea quod ipsi pareat. Tales esse & nostros debere judicamus, & volumus. Atqui & in præsentia nos 45 ipsos tales penitus exhibemus, haud certe perturbatos, vel nimio metu perterritos, si nunc vita decedere nos oporteat. Oramus quoque patres nostros ac matres, ut similiter affecti vitam futuram agant, scientes quod non lamentationibus ejulationibusque maxime nobis gratificabuntur: verum si quis est his, qui defuncti sunt, sensus viventium, ita maxime nobis molesti futuri sunt: si seip- sos perdiderint, & inique sortem tulerint, sin autem moderate ac leviter, nobis summo opere obsequentur: nostra porro eum jam finem habebunt, qui hominibus est pulcherrimus. Quamobrem collaudanda sunt potius quam desenda. Profecto si uxores nostras filiosque tuebuntur,

&

& nutrient, & his incumbant, ita maxime casus oblivioni mandabunt, pulchriusque & rectius nobisque gratius vi-
ram agent.

Hæc igitur nostro nomine nostris prædicare sufficiet. Civitati vero mandamus, ut parentum nostrorum filio-
rumque curam habeat; & hos quidem honeste erudiat, il-
46 lorum vero senium digne foveat. Cognovimus certe vos, etiam si hæc minime præceperimus, optime curaturos.

Hæc igitur ô filii defunctorum atque parentes, ut mo-
neremus illi mandarunt: ego vero quantum possum, di-
ligentissime moneo, eorumque nomine obsecro, juniores
quidem, ut præclaras suorum res imitentur: seniores au-
tem, ut de se optime sperent. Nempe senectutem
vestram privatim publiceque alemus: & quemcunque ex
illorum progenie nacti fuerimus, summa benevolentia
complectemur. Civitatis vero providentiam ipsi minime
ignoratis, quæ statutis legibus, parentes & filios eorum
qui in bello interiire, tutatur, & ante alios cives sum-
mo magistratui talium committit curam, ne ulla prorsus
injuria parentes horum afficiantur. Filios autem educat
ipsa studetque ut illis ignota sit orbitas. Nam ipsa pa-
rentis gerit vicem & dum pueri sunt, & cum ad maturam
47 ætatem venerunt, ad officia sua transmittit, omni arma-
tura fulcit & ornat, patris studia ostendit, & memorat,
dum paternæ virtutis tribuit instrumenta. At simul au-
spicii gratia jubet tunc primum domum paternam ingredi
filium quasi imperaturum, & armis cum robore fultum.
Eos præterea qui decesserunt e vita, honorat, ceremo-
nias quotannis lege decretas communiter cunctis in-
staurans, quæ privatim unicuique proprie peragi solent.
Gymnica item certamina equestriaque instituit, musicos-
que ludos varios adhibet. Ac profecto quod ad defun-
ctos spectat, hæredis & filii subit conditionem: quoad
filios

filios, patris: quoad parentes cæterosque hujusmodi, curatoris, omni diligentia semper omnibus providens. Quarum rerum animadversione qua acciderunt, æquo animo ferre debetis. Nam hoc pacto & mortuis, & viventibus eritis gratiores, facileque curabitis, & facile curabimini. Nunc vero vos, ac cæteri omnes qui communiter secundum legem eos qui naturæ cesserunt, jam lugubribus expiationibus prosecuti, estis abite.

Hic est ô Menexene, Aspasiæ Milesiæ sermo. MEN. 48
 Per Jovem ô Socrates, beatam dicis Aspasiam, si cum mulier sit, tales potest orationes componere. SOC. At si minus credis, sequere me, dicentem ipsam audies. MEN. Sæpenumero cum Aspasia fui, Socrates, & qualis sit, novi. SOC. Cur igitur eam non veneraris? Cur non habes propter hanc orationem illi gratiam? MEN. Ingentem equidem habeo gratiam mulieri huic, seu viro, quisquis tibi orationem hanc tradidit. Ac præ cæteris multis narranti gratiam habeo. SOC. Bene quidem. Sed ne me prodas, ut deinceps multas ejus præclarasque de civilibus rebus orationes tibi recenseam. MEN. Bono animo es. Non prodam. Referas modo. SOC. Fiet ut postulas.

LYSIÆ

L Y S I Æ
F U N E B R I S O R A T I O
I N
C O R I N T H I O R U M S O C I O S .

49 **S**I existimarem, ô adstantes, ullo modo fieri posse ut ad hunc tumulum verbis aliquis declararet eorum fortissimorum hominum qui hic jacent virtutem, improbassem nimirum istorum consilium qui oratorem intra paucissimos dies concludere. Jam vero cum universa ætas omnibus hominibus non sufficiat ad orationem elaborandam eorum factis adæquatam, inde adeo nostra civitas mihi videtur non nisi oratorum existimationi consulens munus illud ex subito demandare, reputans ea potissimum ratione fore ut illi ab auditoribus veniam consequerentur. Veneruntamen cum de iis hominibus oratio mihi sit habenda, contentio tamen nostra neutiquam cum eorum rebus gestis futura est, sed cum illis qui ante me verba fecere. Tantam enim dicendi copiam comparavit eorum hominum virtus, tum illis qui res gestas versibus includere possint, tum illis qui perorare velint, ut cum multa egregia a superioribus de iis jam dicerentur, tum multa etiam ab illis præteriri, & posterioribus materia satis ampla ad dicendum relinqui videretur. Nullæ quippe sunt regiones, nulla maria quo eorum virtus non se extenderit, sed omnimodo apud universas ubique gentes qui suas calamitates lamentantur nostrorum hominum virtutes prædicant.

Statutum est igitur primo majorum nostrorum res gestas vetustati consecratas verbis recensere, quarum memoriam suppeditabit communis hominum fama. Æquum est enim ut in omnium hominum sensibus eorum recordatio efflorescat, ut eos scilicet in poetarum versibus de-

E

cantent,

cantent, ut una laudent in bonorum hominum commemorationibus, in hujusmodi maxime tempestatibus debita reverentia prosequantur, & ex defunctorum denique exemplis posterorum consulant disciplinæ. Amazones enim, id quod longe est antiquissimum, Martis erant filiæ: Incolebant illæ juxta Thermodonta fluvium, solæ ex finitimis regionibus quæ ferro armabantur, omnium vero primæ quæ vehebantur equis, quorum ope propter hostium imprudentiam fugientes præter fidem antevertebant, persequentes autem longe post se relinquebant. Existima-⁵¹ bantur autem potius ex audacia esse viri quam ex sexu mulieres. Plus enim videbantur viris animo superesse quam specie cedere. Illæ multarum gentium imperio potitæ, debellatis jam undequaque finitimis, & ad aures tandem pertingente hujusce populi fama, magna inde nominis celebritate, hinc plurima spe arrectæ, adsumptis in societatem bellicosissimis nationibus, huic civitati bellum intulere. Ibi demum viros nactæ fortissimos eam solam expromebant virtutem quæ sexui compete-bat; & opinione deceptæ potius ex magnitudine periculorum quam dissimilitudine corporum mulieres esse videbantur. Omnium autem solis illis non contigit ut ex erroribus admonitæ de futuro rectius consulerent, neque ut domum reversæ renunciarent suam calamitatem & majorum nostrorum virtutem. In prælio enim cadentes & suæ temeritatis persolventes pœnas huic civitati immortale virtutis nomen pepererunt; suæ autem patriæ memoriam propter universam stragem penitus delerunt. Ita illæ alienæ regionis injuria appetentes jure suam perdidere.

Deinde autem Adrasto & Polynice adversus Thebas ex-⁵² peditionem suscipientibus & in acie cæsis, cum Cadme humari cadavera bello interfectorum prohiberent, Majores nostri rati illos, si quid deliquissent, jam morte summum supplicium persolvissse, debito autem jure fraudari Deos

Deos Manes, & neglectis religionibus profanari etiam Superos, ibi primum missis præconibus per gratiam orant uti illis de jure sepulturæ concederent; existimabant enim virorum esse fortium a vivis quidem hostibus pœnas reposcere: imbellium sibi que ipsis diffidentium in defunctorum cadaveribus magnanimitatem suam velle expromere. His autem non impetratis copias eduxerunt, non veteribus Thebanorum inimiciis adducti, neque ideo quod Argivorum qui supererant gratiam aucuparentur: verum profecto æquum esse rati ut bello cæsi in communia mortuorum jura reciperentur, pro utrisque adversus alteros
 53 periculum subiere: pro Thebanis, ut non amplius in mortuorum jura peccantes Deos pergerent contumelia laceßere: pro Argivis, ne domum reverterentur frustrati patriis religionibus, communi Græcorum jure privati & publica omnium spe & expectatione destituti: ita animati & secum reputantes belli fortunas communes omnium hominum esse, hostes quidem nacti plurimos, verum justitiam commilitonem, acies conferunt, & vincunt. Tum vero non secundis rebus elati ultiores pœnas ab hostibus postulabant, verum illis pro eorum impietate suam virtutem demonstrabant, ipsi autem ea præmia consecuti quorum gratia venerant, Argivorum cadavera in Eleusine Atticæ sepeliebant. Tales igitur erga interemptos in bello contra Thebas existere.

Procedente tempore cum jam Hercules inter homines esse desivir, ejus autem posteri Eurystheos immanitatem fugientes ab omnibus Græciæ civitatibus exterminabantur, (quæ, cum re vera crudelitatis pudebat, Eurystheos tamen potentiam reformidabant) ii ad nostram civitatem
 54 appulsi supplices ad Aram Misericordiæ confugiunt. Quos cum exposcebat Eurystheus, majores nostri tradere noluerunt, Herculis virtutem magis reveriti quam de proprio ipsorum discrimine solliciti, & sustinuerunt potius pro

imbecilliorum salute, Justitia comite, dimicare, quam potentioribus obsequentes laceratam ab iis gentem rursus in cladem tradere. Impetu igitur ab Eurysthe facto cum iis qui tunc temporis Peloponnesum incolebant, Athenienses non, propius adventante periculo, eo animum aut consilium mutarunt, sed eandem quam olim mentem confirmate gerebant, non idcirco quod pater quidquam de civitate meruit, vel quidquam omnino de liberis satis explorati habuerunt quales demum viri forent existuri: Sed suæ justitiæ esse existimantes, quanquam nec veteres cum Eurysthe similtates intercederent, neque mercedis quidquam proponi viderent præter illam laudis & gloriæ, tantum pro Heraclidarum salute discriminis subierunt: afflictorum misericordia, adfligentium odio ducti: Horum injurias prohibere, illorum calamitatibus succurrere meditantes: atque secum cogitantes libertatis esse argumentum, nihil facere invitos, justitiæ, afflictis opitulari. **55** magnanimitatis denique, pro utrisque, si res ita postulaverit, dimicando occumbere. Ad tantam denique animi obfirmationem utrinque erat perventum, ut Eurystheus jam noluit quidquam a volentibus per gratiam accipere, contendebant vero Athenienses Eurysthea jam ne precibus perfecturum ut eorum supplices abduceret. Legionibus igitur privatis instructis confertissimum & ex omni Peloponneso conflatum exercitum bello repulere: & Posterorum Herculis corpora extra formidinem posuere, animas ea sublata liberarunt, ob patris denique virtutem filios etiam suis periculis coronarunt. Adeo demum meliori fortuna quam parensusi sunt liberi etiam prima ætate. Ille enim tametsi plurimorum bonorum cunctis mortalibus auctor exstitisset, sibi vitæ rationem operosam, bellicosam & exercitatissimam constituens, ceteros quidem injuriosos comprimebat, Eurysthea vero & inimicum & multarum injuriarum auctorem ulcisci non potuit: Cujus tamen liberi

beri nostræ civitatis beneficio eodem die consecuti sunt, tum ut ii salvi essent tum ut ab inimicis justæ poenæ repeterentur.

- 56 Igitur majoribus nostris multæ causæ ab initio suberant, quare sententiis adunatis pro justitia contenderent. Justa quippe fuere vitæ initia. Non enim, ut plurimi, colluvies undique collecta expulsis prioribus colonis alieno solo infedere, sed eodem innati quod incolunt, quæ illis sedes eandem originem habuere. Illi primi & soli ea tempestate paucorum dominationibus apud se deletis Democratiā instituere, existimantes communem omnium libertatem maximam & veram esse concordiam. Quare cum discrimina æquali invicem & communi spe adirentur, remp. liberis animis gerebant, bonos definitis legibus honorantes & malos coercentes. Existimabant enim belluarum esse a se invicem vi contineri, homines autem decere lege jus describere, oratione persuadere, revera autem hisce obtemperare, imperante lege, informante vero oratione. His itaque præclaris editi primordiis neque minora profecto aut vulgaria sentientes majores eorum qui hic jacent plurima egregia atque admirabilia prorsus præstitere: quorum posterius sua etiam virtute freti
- 57 præclarissima tropæa atque omni commemoratione digna ubique gentium reliquere. Soli namque pro universa Græcia contra multa barbarorum millia bis in aciem prodierunt. Rex enim Asiæ præsentibus fortuneis nequitiam contentus, verum in animo spem concipiens se posse totam Europam in servitutem redigere, quingenta millia hominum exercitum transmisit. Hi autem rati, quod, si hanc civitatem vel blanditiis ad amicitiam pertraxerint vel ingratiis everterint, tum denique facillimum foret ceteris Græcis imperitare, in campum Marathonium descenderunt. Existimabant enim Græcos ita maxime fociis fore destitutos, si trepidante Græcia qua potissimum ratio-
ne

ne invadentes repulerint, periculum facerent. Accedebat etiam, eos ex priore tempore gestis talem de nostra civitate cepisse opinionem, quod si adversus alium primo populum perrexerint, tum eos tum Athenienses hostes forent habituri, (quippe quos scirent injuria adfectis alacriter auxilio venturos) sin autem adversus hos primum aciem instituerint, nemo reliquorum Græcorum sustineret apertas inimicitias cum illis pro aliena salute suscipere. Hæc 58 illi ita secum reputabant. Majores autem nostri non mente solum & cogitatione complectentes belli pericula, verum arbitrati pulchram mortem immortale nomen apud bonos omnes relicturam, nequiquam reformidabant hostium multitudinem, sed potius in sua virtute salutem poni existimabant: & pudore adfecti quod jam eorum solum occupassent barbari, noluerunt expectare usque dum resciscerent socii & auxilio præsto essent, neque oportere existimabant se ceteris, sed sibi ceteros salutis gratias habere. Hæc cum omnes una sentirent, obviam processere pauci quamplurimis. Putabant enim decere se cum omnibus occumbere, fortis vero esse cum paucis, vitam alienam propter mortem reputare, gloriam vero ex periculis propriam & suam relinquere. Existimabant autem se, quos soli non potuerunt, ne cum sociis quidem posse vincere: fore autem ut devicti ceteros morte pauxillulum antecederent, victores vero etiam ceteros in libertatem vindicarent. Jam denique viros se fortissimos 59 exhibentes, neque corporibus parcentes, & præ virtute vitam etiam contemnentes, suas domi leges magis reveriti, quam periculum contra hostes metuentes, tropæa statuerunt pro Græcia de barbaris qui ex suis finibus quaestus causa excitati alienos præter fidem invasere. Ea vero celeritate rem confecerunt ut reliquis uno ore renunciaretur barbarorum adventus & majorum nostrorum victoria. Ac ceterorum quidem neminem sollicitum tenuit futurum

turum aliquod periculum, verum unusquisque eodem nuncio voluptatem ex sua salute confirmata percepit. Nihil itaque mirum si ob veteres res præclare gestas perinde atque si novæ fuissent, etiam hodie nostrorum majorum virtus omnibus hominibus summo esset in honore & admiratione.

Post hæc autem Xerxes Asiæ rex Græciam adspersatus, suaque spe frustratus, dedecoratus ob res infelicitè gestas, cladem ægre ferens, auctoribus vero succensens, calamitatum impotens & qui fortissimos viros nunquam esset expertus, coactis per integrum decennium copiis, cum 60 classe mille & ducentarum navium ad Græciam proficiscitur. Peditum autem adeo infinitam multitudinem secum duxit, ut operosum esset nationes quæ eum sequebantur vel nomine recensere. Quod vero est maximum multitudinis argumentum, id proferam. Nam cum illi liceret pedestres copias ex Asia in Europam mille navibus trajicere ad angustissimam Hellesponti partem, noluit, ratus id sibi non minimæ moræ futurum. Despectui igitur habitis rerum natura, Dei institutis & cunctorum mortalium fide, iter per mare, navigationem per solum vi instituit, juncto Hellesponto atque diffosso Atho. Hunc sustinuit nemo, sed partim inviti parvere, partim se ultro dedidere. Nam alii quidem ad resistendum non satis erant instructi, alios labefactaverat pecunia. Hinc quæstus, inde persuasit metus. In hoc rerum Græcarum statu, Athenienses ipsi naves complent atque ad Artemisium auxilio proficiscuntur. Lacedæmonii vero & sociorum non- 61 nulli ad Thermopylas occurrunt, existimantes se ob itineris angustias facile aditum munire posse. Inito utroque prælio sub eadem fere tempestate Athenienses quidem navali bello superiores existere; Lacedæmonii vero non animis fracti sed utroque numero decepti, tum illorum quos una præsidio fore existimabant, tum illorum cum

cum quibus erant dimicaturi, non ab hostibus superati, sed occumbentes quo loco constituti erant ad pugnandum. Ita Lacedæmoniis adversa fortuna usis, Barbaris transitu potitis, hi recta ad hanc urbem contendunt: Majores vero nostri accepta clade Lacedæmoniorum, incerti quid consilii in re tam ancipiti caperent, haud ignari, quod si pedestribus copiis obviam Barbaris procederent, illi cum mille navibus appellentes exinanitam urbem caperent: quod si naves conscenderent, eadem a pedestri exercitu caperetur: utrumque vero non potuerint, & hostibus obviam ire, & satis præsidii domi relinquere: duabus vero propositis condicionibus, utrum scilicet deferenda esset patria, an inita cum Barbaris societate Græ- 62
cos in servitutem redigerent; rati potiorum esse cum virtute, cum inopia & fuga libertatem, quam cum opprobrio & divitiis conjunctam patriæ servitutem, deseruere urbem pro Græciæ fortunis: ut discretim adversus alteram, non adversus utramque simul aciem belli periculum facerent. Depositis igitur liberis, uxoribus & matribus Salamine, reliquorum sociorum classem congregarunt. Paucis diebus interjectis accessere Barbarorum terra marique copiarum, quas vel aspectando quis non perhorresceret? Quantum & quam grave discrimen tum temporis adiit nostra civitas pro communi Græciæ libertate? Qua autem mente fuisse judicatis tum eos qui ex terra classem illam intuerentur (ambigua propria salute, & periculo jam instante) tum eos qui jam erant navibus dimicaturi pro maxima necessitudine, pro iis belli præmiis quæ apud Salaminios reponebantur? Tanta undique circumstetit hostium multitudo, ut omnium quæ aderant malorum levissimum judicarent suam mortem prævidere, gravissimam 63
vero calamitatem, ea quæ a barbaris, si superiores exstiterint, Deportatos passuros expectabant.

Illi certe ob præsentis angustias sæpenumero dextras
juxere,

junxere, suasque vices jure deplorabant; suarum navium
 paucitatem, adversariorum multitudinem videntes: scie-
 bant præterea urbis solitudinem, devastatum agrum & bar-
 baris refertum, (fanis deorum incensis, extremis omnibus
 paratis & prope jam instantibus) audiebant eodem tem-
 pore commisceri Græcum & barbaricum Pæana, utramque
 classem suos adhortari, & pereuntium tristes ejulatus, ma-
 ri cadaveribus referto, fractisque plurimis & amicorum
 & hostium navibus, & proelio per diutinum tempus an-
 cipiui, aliquando existimantes se superare & salvos fieri,
 aliquando debellari & periisse. Illi certe ob instantem
 terrorem multa vidisse existimarunt quæ non videbant,
 multa audivisse quorum nihil audiebant. Quæ deorum
 non factæ sunt supplicationes aut mentiones sacrificio-
 64 rum? Qui puerorum fletus, uxorum desideria, paren-
 tumque lamentationes? Tum autem tristis malorum com-
 putatio quæ superatos erant sequutura? Quem deum non
 eorum miseresceret propter periculi immanitatem? Quis
 hominum non eos lacrymis prosequeretur? Aut quis ec-
 cum magnanimitatem non summa haberet in admiratione?
 Illi certe virtute longe ceteris hominibus præstiterunt cum
 in consiliis ineundis tum in rebus gerendis: qui urbem
 deferere sustinebant, & navibus conscensis suas animas nu-
 mero paucas opponere Asiæ multitudini in unum conle-
 ctæ. Ex eo autem conflictu cum superiores discessissent,
 omnibus significarunt potius esse paucos pro sua libertate
 dimicare quam multos dominatione oppressos pro aliena
 servitute. Majores igitur nostri ad Græciæ libertatem
 plurima & præclarissima contulerunt, ducem quidem The-
 mistoclem, lingua, consilio & rebus gerendis summum,
 classem autem majorem quam reliqui socii omnes, tum ve-
 65 ro milites usu & experientia exercitatissimos. Quem-
 quamne igitur populum ex tota Græcia cum iis consilio,
 numero vel virtute contendere? Jure igitur primas istius
 belli

belli laudes a Græcis sine ulla controversia reportarunt, fortunam periculorum magnitudini æqualem merito sunt adepti, suamque virtutem barbaris Asiaticis veram esse & genuinam comprobarunt. Cum hujusmodi igitur in ea naumachia se præstitissent, & laboris & periculi longe majorem partem sustulissent, privata virtute publicam libertatem & ceteris compararunt.

Deinde autem cum Peloponnesenses Isthmum muro claudere instituerint, & satis duxerint sibi salutem fuisse comparatam, existimantes se jam ab omni maritimo periculo esse liberatos, & in animo habentes Græcorum ceteros otiose spectare prædæ barbaris factos, ibi majores nostri ira commoti admonuere, ut, si ita essent animati, totam potius Peloponnesum muro cingerent. Fore enim, ut, si ipsi a Græcis proditi barbaris essent adjuncti, neque ipsis opus esset mille navibus, neque illos adjuvaret in Isthmo murus: imperium quippe maris impune sub Rege esse futurum. Igitur admoniti & existimantes se quidem inju- 66
riose agere & male consulere, Athenienses vero & justa dicere & quæ forent illis utilissima admonere, Plataeas auxilio venerunt. Sub noctem vero sociorum plurimis ex acie dilapsis ob hostium multitudinem Lacedæmonii & Tegeatæ barbaros in fugam vertere; Athenienses vero & Plataenses eos Græcos debellarunt qui de libertate desperabant & servitutem sustinere. In eo autem die præclarissimum finem imponentes superioribus periculis Europæ stabilem libertatem compararunt, & in omnibus periculis suam virtutem demonstrantes, cum soli, tum in societate, terra marique, & in barbaros & in Græcos, ab omnibus digni sunt habiti, cum a sociis tum ab hostibus, qui duces Græciæ forent.

Interjecto tempore, conflato bello Græco ob præteri- 67
torum æmulationem, rerumque gestarum invidiam, cum omnes præclara omnia sentirent, singuli levissimam criminationem

minationem expectarent, Athenienses adversus Æginetas eorumque socios navali bello dimicantes septuaginta triremes cepere. Sub idem vero tempus cum Athenienses & Ægyptum & Æginam armis infestarent, aberantque ii qui per ætatem in armis esse poterant vel navibus vel in terrestri militia, Corinthii eorumque socii existimantes se vel in loca indefensa posse irrumpere, vel exercitum ab Ægina revocare, universo milite egressi Geraneam occuparunt. Athenienses vero, neminem eorum qui vel longius aberant, vel qui prope aessent, accersere volvere: Sed propria virtute confisi, & invadentes adspernati, seniores & impuberes per se solos periculum adire sustinebant: virtutem illi experientia, hi genere consecuti, cum illi plurimis in locis rem ipsi fortiter gessissent, hi vero illos imitarentur: Senioribus imperare doctis, junioribus 68 imperata facere valentibus. Et duce Myronida ipsi ad Megaricam obviam euntes omnes eorum copias pugnando devicere, cum militibus partim ætate fractis, partim nondum confirmata, iis in alienum solum occurrentes qui in suum impetum facere in animo habuissent, & Tropæum statuentes, rerum a se pulcherrime gestarum, hostibus vero turpissimarum, illi jam non amplius, hi nondum robore valentes: utrique tamen animorum viribus superantes, cum pulcherrima gloria domum reversi, hi rursus disciplinis instituebantur, illi de futuris consultabant.

Sed non levis est operæ res a multis præclare gestas ab uno singulatim recenseri, & per omne tempus, perpetratas in uno die exponi. Quod enim tempus, quæ oratio, qui rhetor par erit enarrandæ eorum hominum virtuti qui hic sepeliuntur? Hi enim laboribus quam plurimis, conspicuis maxime certaminibus, periculisque pulcherrimis Græciam in libertatem vindicabant, suamque patriam summam reddidere: imperio maris per annos septuaginta 69 potiti, sociosque a seditione immunes præstantes: Non

plurimos comparantes ut paucis servirent, sed omnibus ad æqualitatem coactis: non socios adfligentes, verum etiam illos confirmantes, suasque viris istiusmodi demonstrantes, ut magnus rex non jam amplius aliena adpeteret, sed & de suis aliquid remitteret & de residuo etiam pertimesceret. Neque per ea tempora triremes ex Asia navigabant, neque tyrannus inter Græcos excitatus est, neque urbs aliqua Græca a barbaris in servitutem redacta est. Eam demum moderationem & metum horum hominum virtus universis mortalibus conciliavit. Quibus de causis hos solos cum Græcis præfectos tum duces urbium esse convenit.

Quinetiam & in rebus adversis suam virtutem exprobebant. Absumpta enim classe in Helesponto, sive id ducis vitio, sive deorum voluntate contigerit, eaque calamitate maxima illata cum nobis qui præcipue pertulimus, tum ceteris etiam Græcis, declararunt non multo postea, hujus civitatis potentiam Græciæ esse salutem. Imperio enim ad alios translato, Græcos mari superarunt 70 qui antea navem non conscenderant, & in Europam navigarunt. Protinus in servitutem ducuntur Græcorum urbes, constituuntur tyranni, partim post nostram calamitatem, partim post barbarorum victoriam. Quamobrem tum Græciæ convenit ad hunc tumulum tonderi, eosque qui hic sepulti sunt lugere, quasi eorum libertas pariter cum istorum virtute sepulta fuisset. O infelicem Græciam talibus viris orbatam! Fortunatum vero Asiæ regem, qui alios nactus sit Græciæ imperatores! Illi enim hisce destitutæ oborta est servitus; huic vero, aliis imperantibus, æmulatio majorum consilii & instituti.

Atque ad hæc pro universa Græcia lamentanda avocabar. Eos autem homines decet & privatim & publice commemorare, qui servitutem fugientes, & pro jure decertantes, & pro populari statu dimicantes, omnes homines

71 mines nacti hostes, in Piræum descendebant, non legibus coacti, sed a natura persuasi, novis periculis antiquam majorum virtutem æmulati, suæ vitæ discrimine civitatem etiam cum aliis communem comparantes, mortem cum libertate conjunctam potius eligentes quam vitam cum servitute, non minus ob domesticas calamitates pudore adfecti, quam hostibus succensentes, cupientes potius in sua patria emori, quam vivere in aliena, socios nacti juramenta & fœdera, hostes vero præter olim inensos tum suos etiam cives. At ne sic quidem adversariorum multitudinem metuentes, sed in suis corporibus periculum ponentes, tropæum contra hostes statuerunt, suæque virtutis testimonia exhibent Lacedæmoniorum tumulos non longe ab hoc sepulchro sitos. Quinetiam suam civitatem pro parva magnam præstiterunt, pro seditiosa unanimem, 72 murosque pro dirutis erexerunt. Ex iis vero qui redierunt, consilio usi eorum factis qui hic jacent consimili, non ad hostes ulciscendos, sed ad civitatem conservandam sese applicuere: & cum neque poterant pati se diminutum iri, neque quidquam suis fortunis accedere expetebant, suam libertatem communicabant cum iis qui servitutem suscipere vellent, eorum vero servitutem sibi communicari volebant. Rebus vero maximis & præclarissime gestis quasi argumentis significabant, neque ex sua inertia neque hostium virtute modo succubuisse civitatem. Si enim inter se invicem discordantes vel invitis præsto Peloponnesensibus ceterisque hostibus in suam patriam poterant reverti, manifestum est quod unanimes si fuissent, facile cum illis concertare potuissent. Illi igitur ob discrimina in Piræo omnium hominum admirationem sunt consecuti. Decet vero & hospites etiam qui hic jacent laudare, qui reip. nostræ auxilio venientes, & pro nostra salute dimicantes, virtutem patriam rati, hujuscemodi vitæ exitum sibi paravere. Pro quibus beneficiis eos civi-

tas

tas publico & luctu & sepultura decoravit, iisque honoribus in omne tempus ornari voluit, quibus ornentur sui cives.

Qui vero nunc sepeliuntur, Corinthiis a veteribus amicis 73
injuriam affectis auxiliantes & communes focii facti, non eandem quam Lacedæmonii mentem præstiterunt. Hi enim eorum fortunis invidebant, illi autem injuria oppressos miserabantur, non veterum simultatum memores, sed præsentem amicitiam magni æstimantes, virtutem suam cunctis mortalibus claram exhibentes. Ausi sunt enim Græciam illustrem reddentes, non solum pro sua salute periclitari, verum etiam pro hostium libertate interire. Nam cum Lacedæmoniorum sociis conjuncti pro eorum libertate dimicabant. Si igitur vicissent, hos eadem atque illos conditione uti dignati essent. Sin autem victi essent, servitutem omnibus in Peloponneso certam reliquissent. Eis igitur ita animatis vita erat miseranda, mors autem optabilis. Hi vero tum vita tum morte invidendi, qui in pueritia instituebantur majorum præclare gestis, & viri facti cum majorum gloriam conservarunt, tum suam etiam virtutem demonstrarunt. Multorum enim & insignium suæ patriæ causæ 74
existiterunt, aliorum res infelicitè gestas correxerunt bellumque longe a patriæ finibus amoverunt. Id demum mortis genus obierunt, quod fortes obire decet, patriæ nimirum educationis præmia persolventes, & parentibus lugendi causam relinquentes. Superstites igitur decet horum desiderio affici, se ipsos lamentari, eorumque ad fines miserari propter reliquum vitæ spatium. Quænam etenim eis oblectatio relinquatur, hujusmodi viris sepultis, qui omnia virtute minora ducentes, suas vitas projicere, uxores viduas, liberosque orbos reliquere, fratres vero cum parentibus desertos constituere? Hæc vero cum multa & gravia sint, liberorum tamen fortunas laudo, quod

quod ea sint infantia ut pernoscere non possint qualibus patribus sint orbatī, miseret vero parentum, quod ea sint ætate, ut domesticas calamitates oblivisci jam non possint. Quid enim his acerbius accidere possit, quam
75 liberos suscipere, alere & condere, defunctis viribus in senectute, omni spe destitutos, sine amicis, sine auxilio? Eis quibus olim erant invidiæ nunc esse misericordiæ? Mortemque eis vita esse desiderabiliorem? Quanto enim illi fortiores viri exstiterunt, tanto gravius desiderium superstitibus reliquerunt. Quo pacto autem illos lugere desinere oportebit? Anne in civitatis calamitatibus? Tum vero horum meminisse & alios quoque contigerit. An in publicis fortune? Tum vero tempus erit dolendi, cum sui liberi mortem oppetiere, eorum autem virtutis fructum consequantur qui superfuerunt. Anne in privatis periculis? Cum viderint priores amicos eorum solitudinem fugere, inimicos autem in horum infortuniis magna cogitare. Nam igitur solam gratiam referre posse videmur eis qui hic jacent, si eorum parentes plurimi illorum ad instar faciamus, liberosque parentum loco diligamus, con-
76 jugibus demum præsto esse auxilio nos comparemus uti illi in vita fuerunt. Quos enim jure magis honoremus quam qui hic sepeliuntur? Quos inter vivos rectius plurimi faciamus, quam eorum adfines? Qui eorum virtutis fructum cum ceteris communicatum percepere, solos autem justus ex morte dolor adtingebat. Sed hæc non esse lamentanda video. Neque enim nos fugit mortales esse. Quid igitur opus est, quæ olim expectavimus pati, eorum cura nunc angī, aut naturæ calamitates tam graviter ferre, cum novimus mortem & pessimis & optimis esse communem? Neque enim malos dispicit, neque bonos admiratur, sed se ipsam omnibus æqualem exhibet. Si igitur fieri potuisset ut ii qui ex belli periculis salvi evadant in posterum immortales fierent, par erat nimirum

rum ut superstites perpetuo luctu mortuos prosequen-
tur. Jam vero natura nostra morbis & senectute minor
est, & deus cui fors nostra obtigerit, inexorabilis. Quare⁷⁷
oportet illos felicissimos judicare qui pro maximis & pul-
cherrimis periclitantes ita ex vita excefferunt: non for-
tunæ permittentes ut de se statueret, neque mortem ul-
tro venientem exspectantes, sed eligentes pulcherrimum.
Eorum igitur memoriæ nunquam senescunt, & honores
omnibus hominibus erunt invidiæ: qui ob naturæ con-
ditionem lugentur ut mortales, propter vero virtutem
semper ut immortales prædicantur. Efferuntur ergo pub-
lice, eorumque in honorem instituuntur certamina robo-
ris, sapientiæ & divitiarum quasi fas esset ut qui in bello
occubuerunt iisdem honoribus quibus dii immortales de-
corentur. Eos igitur ob mortem fortunatos prædico &
æmulor, solisque his mortalium duco melius esse quod
nascerentur, quoniam cum mortalia nacti sint corpora,
memoriam ex virtute immortalem reliquerunt. Verunta-
men necesse est antiquis moribus uti, patrioque instituto
obtemperantes lamentari eos qui hic sepeliuntur.

HYPERIDÆ FUNEB. ORAT.

FRAGMENTUM.

Res est forsan difficilis, illos consolari, qui hujusmodi affectibus labo-
rant. Luctus enim neque ratione neque lege sopiuntur. Verum na-
tura cujusque & amicitia erga defunctum, lugendi terminum continet.
Animo tamen erigi oportet, ac tristitiam, quoad fieri potest, minuere:
atque meminisse non solum funeris defunctorum, sed etiam virtutis,
quam reliquerunt. Non enim lacrymis digna passi sunt, sed magnis
laudibus celebranda facta ediderunt. Quod si mortalem senectam non
attigerunt, immortalem tamen gloriam consecuti sunt, & per omnia
felices evaserunt. Nam quotquot ipsorum sine liberis decesserunt,
Græciæ laudes veluti liberos immortales habebunt. Illis vero qui pro-
lem reliquerunt, patriæ benevolentia instar tutoris erit erga liberos. Ad
hæc si mori & natum non esse similia sunt, immunes posthac erunt a
morbis, dolore, aliisque humanæ vitæ casibus. Sin etiam a morte
fersus aliquis est, & numinis providentia, ut arbitramur, nimirum illi
qui deorum honores ope sua promoverunt, maximam divinitus beatitu-
dinem assequuntur.

S
S
A
E
,
-
d
a
e
li
n-